

Овчатова-Редько А. О.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри української і всесвітньої історії та культури
Ізмаїльського державного гуманітарного університету

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ СПОСОБИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ТА/АБО СУМІЖНОГО ПРАВА У КОНТЕКСТІ СТ. 16 ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

CIVIL WAYS TO PROTECT COPYRIGHT AND/OR RELATED RIGHTS IN THE CONTEXT OF ARTICLE 16 CIVIL CODE OF UKRAINE

У статті розглянуто цивільно-правовий захист авторського та/або суміжного права. Приділено увагу способам захисту: визнання права; визнання правочину недійсним; припинення дії, що порушує право; відновлення становища, яке існувало до порушення; примусове виконання обов'язку в натурі; зміна правовідношення; припинення правовідношення; відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Визначено, що способи захисту застосовуються особою відповідно до порушеного права.

Ключові слова: авторське право, суміжні права, юрисдикційна форма захисту, способи захисту, законодавство України.

В статье рассмотрена гражданско-правовая защита авторского и/или смежного права. Уделено внимание способам защиты: признание права; признание сделки недействительной; прекращение действия, нарушающего право; восстановление положения, существовавшего до нарушения; принудительное исполнение обязанности в натуре; изменение правоотношения; прекращение правоотношений; возмещение убытков и другие способы возмещения имущественного ущерба; возмещения морального (неимущественного) вреда. Определено, что способы защиты применяются лицом в соответствии с видом нарушенного права.

Ключевые слова: авторское право, смежные права, юрисдикционная форма защиты, способы защиты, законодательство Украины.

The article deals with civil protection of copyright and / or related right. Attention is paid to methods of protection: recognition of the right; recognition of the transaction null and void; termination that violates the law; restore the situation that existed before the violation; enforce the obligation in kind; changing relationship; termination of legal relationship; compensation and other means of compensation for property damage; compensation of moral (non-property) damage. Determined that the methods of protection used by a person according to violated rights.

Key words: copyright, related rights, jurisdictional form of protection, methods of protection, legislation of Ukraine.

Вступ. У зв'язку з тим, що інтелектуальне право і, зокрема, авторське, суміжне стає одним із найприбутковіших об'єктів сучасного світу, це викликало значну кількість правопорушень у цій сфері. Причиною цих правопорушень стали економічні, політичні, соціальні та правові чинники, що тією чи іншою мірою спонукають людину до вчинення протиправного діяння. Тому актуальним буде розгляд юрисдикційної форми захисту авторського права відповідно до положень статті 16 Цивільного кодексу України (ЦКУ).

Аналіз наукових досліджень та публікацій. У свій час проблемам цивільно-правового захисту авторських прав приділяли увагу такі вчені: В.П. Грибанова, О.В. Дзера, Ю.О. Заїка, О.С. Оніщенко, М.Ю. Потоцький та ін.

Метою статті є дослідити цивільно-правові способи захисту авторського та/або суміжного права відповідно до положень ст. 16 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ)

Виклад основного матеріалу. Зауважимо на тому, що відповідно до ст. 55 Основного закону України, права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Отже, кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань [1]. Більш широко положення про захист авторських і

суміжних прав висвітлено у ст. 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права», де наведений перелік особистих немайнових прав автора. Автору належать такі особисті немайнові права: вимагати визнання свого авторства зазначеним належним чином (імені автора на творі і його примірниках та за будь-якого публічного використання твору), якщо це практично можливо; забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він не автор твору, бажає залишитися анонімом; обирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі і його примірниках та під час будь-якого його публічного використання; вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому його перекрученню, спотворенню чи іншій зміні, або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора [2]. У контексті цього трактування, користуючись цивільним законодавством, необхідно звернути увагу на способи захисту авторського права. Так, юрисдикційні способи захисту представлені у ст. 16 ЦКУ під назвою «Захист цивільних прав та інтересів судом». Наразі ЦКУ визначає такі способи захисту цивільних прав та інтересів: визнання права; визнання правочину недійсним; припинення дії, яка порушує право; відновлення становища, яке існувало до порушення; примусове виконання обов'язку в

натурі; зміна правовідношення; припинення правовідношення; відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; відшкодування моральної (немайнової) шкоди; визнання незаконними рішення, дії чи бездіяльність органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб [3].

Одразу зауважимо, що перелік способів захисту не є вичерпним, це означає, що суди можуть здійснювати захист прав та інтересів способами, що не суперечать законодавству. Такими способами захисту можуть бути договори між суб'єктами або положення спеціалізованих законів. Однак у разі невирішення спору через використання положень договору та законодавства можливе використання положень аналогії права.

Зауважимо, що специфіка права інтелектуальної власності вимагає врахування змісту права під час вибору способу захисту. Зокрема, важливо, які конкретно права з тріади (право на використання об'єкта інтелектуальної власності, виключне право дозволяти використання та виключне право забороняти використання) належать власнику.

Пропонується детально розглянути найбільш ефективні способи юрисдикційного захисту авторського права.

Визнання права – це підтвердження належних особі прав, які існують і можуть бути визнані. Особливістю такого підтвердження є те, що це право не визнане, оспорюване іншими учасниками суспільних та інших форм відносин. Таким чином визнання права відбувається через судові засідання, в ході чого виноситься ухвала.

Вимога про визнання права, як правило, заявляється самостійно, не як передумова інших вимог та не включається в комплексну вимогу. Застосування цього способу захисту є особливо актуальним у разі порушення прав на твори, що опубліковані анонімно чи під псевдонімом, а також у разі порушення прав на неопубліковані твори [4, с. 129].

У контексті цього необхідно зауважити, що в Україні діє презумпція авторства. Тобто особа вважається автором, поки не доведено протилежне. Однак із метою прискорення визнання права особи необхідно подати докази. Це можуть бути оригінали інтелектуальної власності, її матеріали, нотатки та безпосередньо процес творення (за необхідності). Але у такому разі буде задіяна незалежна експертиза з метою встановлення автентичності представлених екземплярів. Варто зазначити, що визнання права часто використовується як похідний позов для спрощення процедури захисту своїх прав.

Науковий інтерес становить позиція В.В. Качуровського щодо того, що застосування визнання права як способу захисту особистих немайнових прав автора залежить від певних обставин.

По-перше, визнання права можна застосувати тільки щодо права авторства. Безглуздість визнання інших особистих немайнових прав автора є наслідком самої природи зазначених прав, а також харак-

теру порушень, що зумовлює вимогу про визнання права. Природним правом, яке встановлює зв'язок між твором і автором, є право авторства. Решта особистих немайнових прав не відіграють такої ролі і слугують лише задоволенню моральних потреб автора, які виникають після створення твору. Враховуючи таке визначальне значення права авторства та похідність від нього інших особистих немайнових авторських прав, важко уявити ситуацію, коли заперечується тільки окремо взяте право, наприклад, право на опублікування чи право на недоторканість. Визнання права авторства означає автоматичне юридичне визнання всіх інших прав автора.

По-друге, визнання авторства як способу захисту слід використовувати як до оприлюдненого, так і до не оприлюдненого твору. На основі цього виникає питання: чи можна, застосовуючи спосіб припинення дій, захистити право авторства, якщо порушник наполягає на своєму праві авторства й оголошує факт першого оприлюднення твору незаконним. У такому разі ефективніше буде заявити вимогу на визнання авторства. Однак, коли без зазначення імені автора, а також без його згоди незаконно опубліковано раніше вже оприлюднений твір і порушник не оспорує право авторства, позитивні результати можна вже й очікувати від застосування такого способу захисту, як припинення неправомірних дій [5, с. 224–225].

Актуальним для цілкового розуміння позовів про відновлення права власності є те, що в них відсутній строк позовної давності. Таким чином, особа, чий права порушені, може здійснити захист у будь-який час із моменту виявлення правопорушення.

Наступним способом захисту інтелектуальної власності є визнання правочину недійсним. Цей спосіб захисту характеризується тим, що правочин може бути визнаний недійсним лише з підстав, передбачених законом. Зауважимо, що закон визначає наслідки, у результаті яких вчинений правочин виник. Це, як правило, договори, і прикладом цього може слугувати ліцензійний договір.

Наразі закон визначає як юридичні, так і майнові наслідки недійсності правочину. Вони полягають у тому, що юридичні наслідки призводять до визнання правочину недійсним за умов його нікчемності або оспорювання. Як правило, правочини визнаються недійсними з моменту їхнього вчинення, а в окремих випадках передбачена можливість припинення їхньої дії у майбутньому.

Особливістю визнання правочину недійсним є те, що у разі недійсності окремої частини правочину це не призводить до недійсності усього правочину або інших структурних елементів правочину загалом. Однак у цьому разі відіграє роль той факт, чи був би правочин легітимним без включення до нього тих структурних елементів, які були недійсними.

Розглядаючи майнові наслідки недійсності правочину, варто вказати, що на нього впливає ціла низка факторів, розпочинаючи від того, чи має місце недійсність самого правочину, наявність у сторін умислу та чи мало місце повне або часткове вико-

нання чи невиконання правочину. Зазначимо, що у разі, коли правочин був невиконаний, незалежно від його характеру, майнові наслідки будуть відсутні.

Під час визнання правочину недійсним є усунення тих майнових наслідків, які виникли в результаті виконання правочину. Це означає, що сторони правочину будуть повернуті в початкове становище, тобто в той майновий стан, що мав місце до вчинення недійсного правочину. Тобто буде використане положення про двосторонню реституцію.

Під двосторонньою реституцією розуміють зобов'язання сторін, що виникають під час недійсності договору чи в інших передбачених законом випадках, повернути іншій стороні в натурі все, що вона отримала від виконання цього правочину. У разі неможливості повернути отримане в натурі внаслідок вживання, використання майна, виконання роботи або з інших причин має відшкодуватись його вартість за цінами, що існують на момент відшкодування, якщо інші особливі умови або особливі правові наслідки окремих видів недійсних правочинів, не встановлені законом. Тобто за умови двосторонньої реституції сторонами повертається все, що було набуто ними відповідно до правочину, та повертаються до стану, який був до моменту укладення договору.

Двостороння реституція застосовується, коли:

- 1) правочин визнаний недійсним внаслідок порушення письмової форми правочину (ст. 218 ЦКУ);
- 2) правочин не відповідає вимогам закону про нотаріальне посвідчення одностороннього правочину (ст. 219 ЦКУ);
- 3) правочин не відповідає вимогам закону про нотаріальне посвідчення договору (ст. 220 ЦКУ);
- 4) правочин вчинений недієздатною особою або ж особою з обмеженою дієздатністю внаслідок зловживання спиртними напоями або наркотичними засобами, а також якщо особа не могла на момент його вчинення усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними, тобто за межами своєї цивільної дієздатності (ст. 226, 223, 225 ЦКУ);
- 5) правочин вчинений малолітнім, який не досяг 14 років, та неповнолітнім віком від 14 до 18 років, за межами їхньої цивільної дієздатності (ст. 221, 222 ЦКУ);
- 6) правочин вчинений юридичною особою, яка не мала права його вчиняти (ст. 227 ЦКУ);
- 7) правочин визнаний недійсним внаслідок помилки, обману, насильства та тяжкої обставини (ст. 229, 230, 231, 233 ЦКУ);
- 8) правочин вчинений із порушенням публічного порядку та без дозволу органу опіки та піклування (ст. 228, 224 ЦКУ);
- 9) правочин визнаний недійсним, як такий, що вчинений у результаті зловмисної домовленості однієї сторони з іншою (ст. 232 ЦКУ);
- 10) правочин визнаний судом фіктивним (ст. 234 ЦКУ) [6, с. 198–202].

Відповідно до цього переліку, можна зрозуміти, що фактично всі перелічені пункти можуть мати місце в питаннях захисту авторського права.

Основною особливістю застосування двосторонньої реституції є те, що не має значення, хто винний у недійсності правочину. Постанова Пленуму Верховного суду України від 06.11.2009 р. № 9 «Про практику розгляду цивільних справ про визнання право-

чинів недійсними» [7] визначає, що: реституція як спосіб захисту цивільного права (ч. 1 ст. 216 ЦКУ (435–15)) застосовується лише в разі наявності між сторонами укладеного договору, який є нікчемним (недійсним) чи який визнано недійсним. У зв'язку з цим вимога про повернення майна, переданого на виконання недійсного правочину, за правилами реституції, може бути пред'явлена тільки стороні недійсного правочину.

На основі цього можемо сформулювати положення, що під час застосування двосторонньої реституції, сторона, яка є позивачем у справі й доведе, що недійсність, нікчемність правочину сталася не з її вини, може вимагати відшкодування витрат, які були здійснені нею у процесі договору. Науковий інтерес становить такий момент: якщо позивач не зможе довести, що правочин став недійсним, нікчемним, він буде зобов'язаний відшкодувати іншій стороні понесені нею витрати за втрату або пошкодження її майна. Таким чином, факт відшкодування збитків у реституційних справах (інколи в подвійному розмірі) залежить від того, хто винуватий у тому, що сталася помилка, обман, насильство та інші наслідки, що були причиною того, що правочин став недійсним.

Крім двосторонньої реституції, ЦКУ передбачає, що наслідок недійсності правочину – відшкодування збитків та моральної шкоди. Згідно з п. 2 ст. 216 ЦКУ, у разі, якщо у зв'язку з вчиненням недійсного правочину другій стороні або третій особі завдано збитків та моральної шкоди. На основі цього вони підлягають відшкодуванню винною стороною, водночас закон у деяких випадках покладає на винну сторону обов'язок відшкодувати другій стороні збитки у подвійному розмірі. Найбільш розповсюдженими є випадки, коли правочин укладається під впливом обману (ст. 230 ЦКУ) або під впливом насильства (ст. 231 ЦКУ).

Відповідно до частини першої ч. 1 ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права», власник авторських і суміжних прав має право вимагати від правопорушника припинення дій, що порушують права або створюють загрозу їх порушенню.

О.В. Дзера стверджує, що припинення дії, яка порушує право як спосіб захисту авторських прав, пов'язане із вчиненням іншою особою незаконних дій, спрямованих на порушення права, належного особі. Так, зокрема, цей позов може подаватися у разі, коли іншою особою чиняться перешкоди здійсненню власником повноважень користування та розпорядження належним йому майном (негативний позов); у разі неправомірного використання об'єкта права інтелектуальної власності (ст.ст. 424, 432 ЦКУ) [8, с. 38].

Таким чином, припинення дії, що порушує право як спосіб захисту авторських прав, спрямоване на визначення приналежності того чи іншого права особі, яка звернулася з позовом до суду по захист її законного інтересу.

Одразу зауважимо, що цей спосіб захисту авторського права використовується в поєднанні з визнанням права. Це пов'язано з тим, що законодавство

забороняє вчинення юрисдикційних дій стосовно права, якщо достовірно не встановлено його належність особі, а також вирішення проблеми щодо наявності/відсутності самого факту його порушення чи оспорювання. Це діяння націлене на заборону захисту прав, щодо яких не відомо, порушені вони чи ні. Таким чином, особа чи уповноважений на те орган має надати істотні докази щодо того, що право порушене.

Актуальним у цьому способі захисту авторського права є те, що цей позов може спрямовуватися й на запобігання правопорушенням. Така дія можлива лише в разі наявності незаперечних доказів, що свідчать про можливе правопорушення. Відтак, ми можемо стверджувати, що припинення дій, що порушують авторське право, застосовується як за правопорушень, що тривають, так і з метою припинення дій, які тільки створюють загрозу порушенню права в майбутньому. Особливістю цього способу захисту є те, що він застосовується незалежно від наявності вини порушника. Застосування його дає можливість перешкодити настанню негативних наслідків або зменшити їх.

Відновлення становища, яке існувало до порушення авторського права, виникає з огляду на вже здійснене або не припинене правопорушення. Суд у такому разі може прийняти рішення щодо повернення у власність суб'єкта права нематеріальної власності об'єкта, який був втрачений у зв'язку з правопорушенням. Зокрема, для суду важливим є усунення перешкод щодо користування продуктами інтелектуальної власності, а також відновлення становища, яке існувало до правопорушення.

Особливістю цього способу захисту є факт незавершення самого правопорушення. Тобто суб'єктивне право автора не було припинене, і його можна відновити шляхом усунення наслідків правопорушення. Однак відновити існуюче раніше становище без припинення протиправних дій практично неможливо. Зауважимо на тому, що деякі правопорушення неможливо відновити до стану, який був на момент їх спричинення. Сюди можна віднести так зване опублікування в мережі Інтернет авторської продукції, дозвіл на розповсюдження автор не надавав. Отже, можна лише говорити про можливість припинення дій, що порушують право.

Варто зауважити, що цей спосіб захисту може виявлятися в забороні використання твору без дозволу автора та інших порушеннях охоронюваних законом інтересів у сфері авторського права.

Актуальним для розуміння цього способу захисту є те, що під час використання цього способу захисту судом є неможливість майнового заміщення вартості права, яке було порушене. Під цим розуміється виключно поновлення особистого немайнового права. Таким чином, відновлення становища, яке існувало до порушення права, якщо це можливо, є основним і найбільш ефективним способом захисту авторських прав. Це пов'язано з тим, що воно виконує одразу дві функції: ліквідацію наслідків правопорушення та відновлення становища, яке виникло внаслідок самого правопорушення.

Примусове виконання обов'язку в натурі як вид захисту авторських прав застосовується, коли між позивачем і відповідачем наявні правовідносини, які не є виконаними або не є завершеними. Цей спосіб захисту нерідко іменується реальним виконанням та характеризується тим, що порушник авторського права та/або суміжних прав за вимогою власника таких прав має реально виконати ті дії, які він зобов'язаний виконати через зобов'язання, що існує між сторонами [9, с. 11].

Як зазначає О.В. Дзера, цей спосіб застосовується у тому разі, коли відповідач зобов'язаний був вчинити певні дії стосовно позивача, але відмовився або уникає можливості виконати свій обов'язок. Тобто цей спосіб захисту застосовується за наявності зобов'язальних правовідносин між позивачем та відповідачем. Він може мати місце за умови невиконання обов'язку сплатити кошти за виконану роботу, передати річ кредитору, виконати роботи чи надати послуги [8, с. 40]. Прикладом цього способу захисту може слугувати договір купівлі-продажу матеріальних прав на твір (комерційна концесія) тощо, за яким не були передані матеріальні права на об'єкт інтелектуальної власності. Тобто оплата була проведена, але матеріальні права не були оформлені та передані у власність покупця. Як відомо, право власності виражається у тріаді правомочностей – володіння, користування, розпорядження. Таким чином, право власності покупця було порушене.

Зміна та припинення правовідношення в частині авторських прав характеризується тим, що порушення прав автора має своїм наслідком припинення або зміну інших прав та обов'язків. Крім того, невиконання відповідною особою своїх обов'язків може бути підставою для припинення або зміни правовідносини, елементом якого виступає цей обов'язок.

Звернемо увагу на ст. 651 ЦКУ, яка передбачає, що зміна або розірвання договору допускається лише за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або законом. Також договірні відносини може бути змінено або розірвано за рішенням суду на вимогу однієї зі сторін у разі істотного порушення договору другою стороною та в інших випадках, встановлених договором або законом [10]. Істотним порушенням визнається те, яке призвело до позбавлення матеріальних цінностей, на які особа розраховувала під час укладання договору.

Відшкодування майнової шкоди. Цей спосіб захисту авторських прав використовується у разі, коли присутня заподіяна особі майнова шкода. Зауважимо на тому, що застосування такого способу захисту більш детально розглянуто в ст.ст. 22, 623, 624 та главою 82 ЦКУ «Загальні положення про відшкодування шкоди». Відмінністю його є те, що він може бути задіяний не лише за порушення позадоговірних (деліктних) зобов'язань, а й договірних. Обов'язок відшкодувати шкоду, як міра цивільно-правової відповідальності, покладається на заподіювача шкоди або особу, зобов'язану здійснити таке відшкодування за вказівкою закону, з метою поновлення майнового

стану потерпілого до того стану, в якому воно знаходилось до правопорушення [11, с. 103].

Відшкодування майнової шкоди у сфері авторського права має й інші прояви. Так, неправомірно поширена інтелектуальна власність у мережі Інтернет призводить до матеріальних збитків. Наприклад, звільнення особи з роботи, втрата матеріальної вигоди, втрачена інша можливість поліпшення добробуту чи іміджу тощо. Тому захист інтересів особи, чия інтелектуальна власність порушена, покладається на юстиційні органи держави. Отже, цей позов є основним у сфері охорони цивільного, інтелектуального права. Він ґрунтується на зобов'язанні правопорушників відшкодувати спричинені збитки. Зокрема, з правопорушників стягуються не тільки збитки, спричинені самим правопорушенням, а й неотримані доходи (упущена можливість/вигода). Науковий інтерес становить те, що шкода, завдана праву інтелектуальної власності, у багатьох випадках має немайновий характер. Тому в умовах ринкової економіки та розвитку конкурентних відносин немайнові права суб'єктів інтелектуальної власності є важливим джерелом їхньої успішної діяльності. На основі цього актуальним буде визначення розміру спричиненої шкоди. Як правило, визначення розміру спричиненої шкоди здійснюється через незалежні експертні установи. Саме відшкодування заподіяної шкоди можливе не лише матеріальними цінностями, а й іншими способами, зокрема такими, як повернення майна в натурі тощо. Так, відповідно до ст. 23 ЦКУ, особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав.

Відшкодування моральної шкоди. Цей спосіб пов'язаний із наявністю в особи моральних страждань, що виникли через неправомірні дії (бездіяльність) іншої особи та стали наслідком знищення чи пошкодження майна, заподіянням каліцтва, іншим ушкодженням здоров'я або смерті. Зауважимо, що цей вид позовів найбільш актуальний у разі правопорушень, у складі яких є поширення інтелектуальної власності. Це пов'язано зі специфічною сферою, в якій вчинено правопорушення, і тим, що в разі незаконного доступу до інтелектуальної власності та її використання здійснюється розповсюдження неправдивих відомостей, які впливають на ділову репутацію постраждалих осіб, зокрема тих, хто навчає і виховує молоде покоління. Так, судом в обов'язковому порядку встановлюються такі факти: наявність шкоди; протиправність дій особи, яка вчинила правопорушення; встановлюється причинно-наслідковий зв'язок між винною особою та завданою шкодою. Важливе також підтвердження факту завдання особі, яка звернулася з позивними вимогами, моральних страждань чи втрат немайнового характеру; з'ясовуються обставини, за яких вони виникли, а також грошовий, матеріальний еквівалент завданих страждань.

Компенсація немайнової шкоди як спосіб захисту авторського права та/або суміжних прав може відбуватися, коли в судовому розгляді вимоги про компенсацію немайнової шкоди, насамперед, роз-

мір компенсації в позовній заяві зазначає власник авторського права та/або суміжних прав, які були порушені, з урахуванням обставин спричинення шкоди, її характеру й наслідків, та обґрунтовує факт спричинення такої шкоди відповідними доказами, а суд, виходячи з вимог розумності і справедливості та враховуючи обставини, що мають істотне значення, визначає розмір компенсації. Особі, яка подала позов про відшкодування моральної шкоди, необхідно надати суду докази, що мають істотне значення у вирішенні справ. Характерною особливістю цього виду охорони є закріплення на законодавчому рівні звільнення від відповідальності в разі доведення своєї невинності. Тобто, якщо роботодавець доведе, що порушення інтелектуальної власності відбулося не з його вини, він не несе відповідальності, і суд буде здійснювати пошук належного відповідача. Щодо розміру відшкодування моральної шкоди, суд має ґрунтуватися на засадах розумності та справедливості. Моральна шкода відшкодується незалежно від майнової шкоди, що підлягає відшкодуванню.

Однією з особливостей відшкодування моральної шкоди є те, що порядок її відшкодування, крім ЦК України, врегульовано низкою нормативно-правових актів. Зокрема, право на відшкодування моральної шкоди передбачено законами України «Про інформацію», «Про авторське право і суміжні права», «Про захист прав споживачів», «Про телебачення і радіомовлення», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців і членів їх сімей», «Про туризм», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про звернення громадян», Кодексом законів про працю України та ін. Кожен із законодавчих актів конкретизує умови виникнення права на відшкодування моральної шкоди та розмір такого відшкодування [11, с. 106]. Застосування цього способу для захисту охоронюваних законом інтересів, напевно, використовується чи не найчастіше, оскільки порушення охоронюваних законом інтересів особи тягне за собою спричинення моральних страждань, ушкодження здоров'я тощо.

Висновок. Підсумовуючи вищевикладене, варто відзначити, що держава спрямовує свої зусилля на забезпечення надійного захисту авторських та/або суміжних прав та, зокрема, інтелектуальної власності. Аналіз ст. 16 ЦКУ дає змогу стверджувати, що в разі порушення авторських та/або суміжних прав у потерпілої особи виникає право на застосування до правопорушника конкретного способу захисту. Звернемо увагу на те, що застосування певного способу захисту залежить від виду правопорушення та, зокрема, чи у сторін, між якими виник спір, є якогось роду зобов'язальні правовідносини. Тобто, особа обирає саме той спосіб захисту авторських та/або суміжних прав, який відповідає її конкретній ситуації. Зауважимо, що спосіб захисту в суді може впливати із самого договору, який був укладений між сторонами. На основі цього можна стверджувати, що нині немає ніяких підстав вважати, що сучасне українське законодавство не від-

повідас вимогам суспільства. Однак, незважаючи на зміцнення, оновлення вітчизняного законодавства у сфері авторського та/або суміжного права та інтелектуальної власності все ж залишаються проблеми. Однією з них є захист авторського та/або

суміжного права в мережі Інтернет. Тому головною задачею юристів є розроблення сучасних дієвих механізмів захисту авторських та/або суміжних прав у мережі Інтернет, які відповідають вимогам суспільства та держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України : [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України № 254 к/96-ВР 28.06.1996 р.] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. – Зі змінами ; тлумачення від 15.05.2014 р.
2. Про авторське право і суміжні права : Закон України № 3792-12 від 05.12.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
3. Цивільний кодекс України : за станом на 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 56. – Зі змінами ; ост. ред. 11.08.2013 р.
4. Уваркин Г.И. Правовые проблемы осуществления и защиты авторских и смежных прав : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / Г.И. Уваркин. – М., 2006. – 176 с.
5. Качуровський В.В. Визнання права як спосіб захисту особистих немайнових прав автора / В.В. Качуровський // Молодий вчений. – 2015. – № 2(1). – С. 224–226.
6. Цивільне право України. Частина Загальна: навч. посіб. / За ред. І.А. Бірюкова, Ю.О. Заїки. – К.: КНТ, 2006. – 480 с.
7. Про практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 р. № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09>.
8. Дзера О.В. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: НЗ4 У 2 т. – 3-є вид., перероб. і доп. / За ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – Т. I. – 832 с
9. Кармазін В.Я. Цивільно-правові способи захисту авторського права і суміжних прав / В.Я. Кармазін // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2013. – № 3. – С. 8–12.
10. Цивільний кодекс України : станом на 19.02.2016 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
11. Онищенко О.С. Особливості відшкодування моральної шкоди в деліктних зобов'язаннях/ О.С. Онищенко // Судова Апеляція. – 2015.– № 2(39). – С. 102–108.